

A hajthatatlan Lengyelország

A tavaly év végi orosz–fehérorosz tranzitháború hullámai viszonylag gyorsan elcsitultak. Igaz, öreg kontinensünk immár egyetlen diktátora, Alekszandr Lukasenko elnök a minap fisztulás hangján kitört: "Életem legnagyobb hibája volt, hogy támogattam Oroszországot!"

Kétfajta külpolitika

Az ilyen kirohanások ellenére a kézi vezérléssel működő fehérorosz sajtó kezd felhagyni Moszkva nyílt bírálatával. Minszknak ugyanis nincs hová hátrálnia. Az Egyesült Államok kereskedelmi bojkottra készül Lukasenko birodalma ellen, az EU tagországai pedig minden alkalmat megragadnak, hogy kifejezésre juttassák, mennyire szalonképtelennek tartják a hol Hitlert, hol Sztálint dicsőítő fehérorosz elnököt. A viszonylagos gazdasági stabilitást – sőt saját hatalmát – a "batyka" aligha lesz képes megtartani a Kreml politikai támogatása és a fehérorosz áru egyedüli felvevőpiacát jelentő orosz gazdaság protekcionizmusa nélkül. Érdekes, hogy a Fehéroroszor-szággal szomszédos Lengyelország, a tranzitháború másik áldozata, egészen másként viselkedik. Bármilyen politikai irányvonalat képviselő lengyel lapot vesz kezébe az ember, azt látja, hogy – a Vlagyimir Putyin "irányított demokráciáját" évek óta hevesen bíráló Wprosttól a Kreml politikáját olykor meglepő empátiával kommentáló Gazeta Wyborczaig – mindegyik dühvel és félelemmel szól az orosz energetikai elképzelésekről.

Az orosz tranzit

Minden okuk megvan rá, hiszen a lengyel gazdaságnak súlyos megrázkódtatást jelent a Balti-tenger mélyén húzódó kőolaj- és földgázvezeték terve. Ha ez négy-öt év múlva megvalósul, az orosz energetikai cégek harmadik állam érintése nélkül, egyenesen Németországba juttatják majd az éltető nyersanyagot. A ma még szállítási útvonalukba eső országokat ezzel megfosztják a busás tranzitdíjtól, és ami még rosszabb: a Kremlben kénytelen-kelletlen respektált – éppen az energetikai biztonság nyomán kialakult – geostratégiai helyzetüktől. A lappangó, egyre gyakrabban azonban látványos gesztusokban is megnyilvánuló orosz–lengyel ellentét magán viseli a történelmi múlt mindmáig kibeszéletlen, súlyos terhét. Ha jól meggondoljuk, akár Európa két évszázados történetét is le lehetne írni a két állam közötti konfliktusok sorával. A birodalomépítő orosz cárnő, II. Katalin kezdeményezte Lengyelország felosztását, még a 18. században. 1795-től a nemzetállam – a

Rzecz Pospolita – egészen az első világháború utáni békeszerződésekig, 1918-ig elérhetetlen álmom volt a lengyel hazafiak számára. A 123 év alatt, amíg a "büszke pánok" hazáját egy közönséges kormányzóság szintjére degradálta a cári Oroszország, több nagy felkelés tört ki a kétféjű sas uralma ellen.

A múlt árnyéka

A két ország kapcsolatát azonban még a félgyarmati sorsnál is jobban megterhelte az 1940-ben végrehajtott katyni mészárlás, amelynek során a szovjet politikai rendőrség, az NKVD alakulatai koncentrációs táborokban és börtönökben legyilkolták a lengyel nemzet színe-virágát, az értelmiség és a tisztikar több mint húszezer tagját. És itt érdemes megállni egy pillanatra. A természeti kincsekben, tehetséges emberekben gazdag Oroszország identitástudata sérül azzal, hogy politikai elitje ma sem hajlandó igazán szembenézni a szovjet múlt tömeggyilkosságaival. Az 1932–1933-as mesterséges ukrajnai éhínséggel, a kazah népesség soraiban az 1930-as évek elején végrehajtott genocídiummal, a kollektív bűnösség elvének alkalmazásával, amelynek jegyében egész népeket deportáltak a Szovjetunióban a csecsenektől, az ingusoktól, a meszhetektől – az eltörökösödött grúzoktól – a krími tatárokig. A mai Oroszországban, a szovjetrendszer és a szovjet birodalom összeomlása után, az energetikai kincseknek köszönhetően újra felívelő nemzeti büszkeség hangulatában azonban az emberek túlnyomó többsége nem akar tudni a szörnyű tragédiákról. "Nekünk semmi közünk a sztálini Szovjetunióhoz", mondják. "Miért járna tőlünk bárkinek is kárpótlás vagy akár csak erkölcsi elégtétel?" Talán ez is oka a rendkívül rossz lengyel–oroszl viszonyoknak. Az orosz kurzustörténészek nem ismerik el, hogy a Molotov kormányfő által kárörvendően "a versailles-i béke torzszülöttének" nevezett Lengyelország szuverenitását a kétfrontos küzdelemtől tartó Hitler soha nem rombolhatta volna le Sztálin hathatós közreműködése nélkül. Hogy csaknem másfél millió egykori lengyel állampolgárt nyelt el a gulág, a szovjet koncentrációtábor-rendszer. És a Kreml egészen 1959-ig minden rendelkezésére álló eszközzel késleltette az életben maradtak visszatérését a hazájukba. Hogy az 1940-es és 1950-es évek fordulójának "demokratikus" Lengyelországában az elnyomó gépezet jelentős része szovjet állampolgárokból állt, akik a moszkvai hatalmi struktúrákra voltak "bekötve".

Csecsen helyett lengyel

A mai hivatalos orosz birodalmi ideológia azonban minderről nem vesz tudomást. Az "ellenség" e civilizációban mindig fontos képe – főleg értelmiségi körökben – ma már nem annyira csecsen, mint inkább lengyel arcvonásokat visel. Mi sem jellemzi ezt jobban, mint az

orosz állami dumában elfogadott törvény, amely ünnepnappá nyilvánította a lengyelek felett aratott 1612. október 24–25-i győzelmet. Akkor az orosz népfelkelők és Trubeckoj herceg kozákjai kiverték a Kremlből, majd Moszkva környékéről a kiéheztetett lengyel helyőrséget. A Gergely-naptár szerinti időszámításban ez a nap november 4-re esik. Szomorú, de tény: arra hivatott, hogy az oroszok tudatában kiváltsa az okafogyottá vált november 7-i ünnepet.

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 02. 20.